

Συλλογή της Νομολογίας

ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (δεύτερο τμήμα)

της 2ας Ιουνίου 2022*

«Προδικαστική παραπομπή – Κοινωνική πολιτική – Ίση μεταχείριση στην απασχόληση και την εργασία – Απαγόρευση των δυσμενών διακρίσεων λόγω ηλικίας – Οδηγία 2000/78/ΕΚ – Άρθρο 3, παράγραφος 1, στοιχεία α' και δ' – Πεδίο εφαρμογής – Θέση αιρετού προέδρου οργανώσεως εργαζομένων – Καταστατικό της οργανώσεως αυτής το οποίο προβλέπει ότι στη θέση του προέδρου μπορούν να εκλεγούν μόνο τα μέλη που δεν έχουν συμπληρώσει, κατά την ημέρα της εκλογής, το 60ό ή το 61ο έτος της ηλικίας τους»

Στην υπόθεση C-587/20,

με αντικείμενο αίτηση προδικαστικής αποφάσεως δυνάμει του άρθρου 267 ΣΛΕΕ, που υπέβαλε το Østre Landsret (εφετείο της ανατολικής περιφέρειας, Δανία) με απόφαση της 6ης Νοεμβρίου 2020, η οποία περιήλθε στο Δικαστήριο στις 9 Νοεμβρίου 2020, στο πλαίσιο της δίκης

Ligebehandlingsnævnet, το οποίο ενεργεί για λογαριασμό της A,

κατά

HK/Danmark,

HK/Privat,

παρισταμένης της:

Fagbevægelsens Hovedorganisation,

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (δεύτερο τμήμα),

συγκείμενο από τους A. Prechal, πρόεδρο τμήματος, J. Passer, F. Biltgen (εισηγητή), N. Wahl και M. L. Arastey Sahún, δικαστές,

γενικός εισαγγελέας: J. Richard de la Tour

γραμματέας: C. Strömholm, διοικητική υπάλληλος,

έχοντας υπόψη την έγγραφη διαδικασία και κατόπιν της επ' ακροατηρίου συζητήσεως της 20ής Οκτωβρίου 2021,

* Γλώσσα διαδικασίας: η δανική.

λαμβάνοντας υπόψη τις παρατηρήσεις που υπέβαλαν:

- το Ligebehandlingsnævnet, το οποίο ενεργεί για λογαριασμό της A, εκπροσωπούμενο από τους P. Ahlberg και R. Holdgaard, advokater,
- οι HK/Privat και HK/Danmark, εκπροσωπούμενες από τον J. Goldschmidt, advokat,
- η Fagbevægelsens Hovedorganisation, εκπροσωπούμενη από τον R. Asmussen, advokat,
- η Ελληνική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τις Ν. Δαφνίου, Ι. Κοτσώνη, Ο. Πατσοπούλου και Ε. Σκανδάλου,
- η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, εκπροσωπούμενη από την L. Grønfeldt και τον D. Martin,

αφού άκουσε τον γενικό εισαγγελέα που ανέπτυξε τις προτάσεις του κατά τη συνεδρίαση της 13ης Ιανουαρίου 2022,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

- 1 Η αίτηση προδικαστικής αποφάσεως αφορά την ερμηνεία του άρθρου 3, παράγραφος 1, στοιχεία α' και δ', της οδηγίας 2000/78/ΕΚ του Συμβουλίου, της 27ης Νοεμβρίου 2000, για τη διαμόρφωση γενικού πλαισίου για την ίση μεταχείριση στην απασχόληση και την εργασία (ΕΕ 2000, L 303, σ. 16).
- 2 Η αίτηση αυτή υποβλήθηκε στο πλαίσιο διαφοράς μεταξύ, αφενός, του Ligebehandlingsnævnet (συμβουλίου ίσης μεταχειρίσεως, Δανία), το οποίο ενεργεί για λογαριασμό της A, και, αφετέρου, της συνομοσπονδίας HK/Danmark και της ομοσπονδίας HK/Privat (στο εξής από κοινού: HK), που είναι οργανώσεις εργαζομένων, με αντικείμενο όρο του καταστατικού της εν λόγω ομοσπονδίας ο οποίος προβλέπει όριο ηλικίας για την εκλογιμότητα στη θέση του προέδρου της.

Το νομικό πλαίσιο

Το δίκαιο της Ένωσης

- 3 Οι αιτιολογικές σκέψεις 4, 5, 9 και 11 της οδηγίας 2000/78 έχουν ως εξής:
 - «4) Η ισότητα ενώπιον του νόμου και η προστασία όλων των ατόμων έναντι των διακρίσεων αποτελεί οικουμενικό δικαίωμα αναγνωρισθέν από την οικουμενική διακήρυξη των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, τη σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για την εξάλειψη κάθε μορφής διάκρισης εις βάρος των γυναικών, τα σύμφωνα των Ηνωμένων Εθνών για τα ατομικά και πολιτικά δικαιώματα και για τα οικονομικά, κοινωνικά και πολιτιστικά δικαιώματα και από την ευρωπαϊκή σύμβαση για την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και των θεμελιωδών ελευθεριών, συμβαλλόμενα μέρη των οποίων είναι όλα τα κράτη μέλη. Η Σύμβαση της Διεθνούς Οργάνωσης Εργασίας αριθ. 111 απαγορεύει τις διακρίσεις στον τομέα της απασχόλησης και της εργασίας.

- 5) Είναι σημαντικό να γίνονται σεβαστά τα εν λόγω θεμελιώδη δικαιώματα και ελευθερίες. Η οδηγία αυτή δεν θίγει το δικαίωμα του συνεταιρίζεσθαι στο οποίο συμπεριλαμβάνεται και το δικαίωμα παντός να ιδρύσει, μαζί με άλλους, συνδικάτα και να εγγραφεί ως μέλος σε συνδικάτα για την προάσπιση των ιδίων συμφερόντων.

[...]

- 9) Η απασχόληση και η εργασία αποτελούν θεμελιώδη στοιχεία για τη διασφάλιση των ίσων ευκαιριών για όλους και συντελούν σε μεγάλο βαθμό στην πλήρη συμμετοχή των πολιτών στην οικονομική, πολιτιστική και κοινωνική ζωή καθώς και στην προσωπική ανέλιξη.

[...]

- 11) Οι διακρίσεις λόγω θρησκείας ή πεποιθήσεων, αναπηρίας, ηλικίας ή γενετήσιου προσανατολισμού μπορούν να υπονομεύσουν την επίτευξη των στόχων της Συνθήκης ΕΚ, ειδικότερα δε την επίτευξη υψηλού επιπέδου απασχόλησης και κοινωνικής προστασίας, την άνοδο του βιοτικού επιπέδου και της ποιότητας ζωής, την οικονομική και κοινωνική συνοχή και αλληλεγγύη [και την ελεύθερη κυκλοφορία των προσώπων].»

- 4 Το άρθρο 1 της οδηγίας, το οποίο επιγράφεται «Σκοπός», προβλέπει τα εξής:

«Σκοπός της παρούσας οδηγίας είναι η θέσπιση γενικού πλαισίου για την καταπολέμηση των διακρίσεων λόγω θρησκείας ή πεποιθήσεων, ειδικών αναγκών, ηλικίας ή γενετήσιου προσανατολισμού στον τομέα της απασχόλησης και της εργασίας, προκειμένου να υλοποιηθεί η αρχή της ίσης μεταχείρισης στα κράτη μέλη.»

- 5 Το άρθρο 3 της οδηγίας, το οποίο επιγράφεται «Πεδίο εφαρμογής», ορίζει στις παραγράφους 1 και 4 τα εξής:

«1. Εντός των ορίων των εξουσιών που απονέμονται στην Κοινότητα, η παρούσα οδηγία εφαρμόζεται σε όλα τα πρόσωπα, στο δημόσιο και στον ιδιωτικό τομέα, συμπεριλαμβανομένων των δημόσιων φορέων, όσον αφορά:

- α) τους όρους πρόσβασης στην απασχόληση, την αυτοαπασχόληση και την εργασία, συμπεριλαμβανομένων των κριτηρίων επιλογής και των όρων πρόσληψης, ανεξάρτητα από τον κλάδο δραστηριότητας και σε όλα τα επίπεδα της επαγγελματικής ιεραρχίας, συμπεριλαμβανομένων των προαγωγών,

[...]

- δ) την ιδιότητα του μέλους και τη συμμετοχή σε μια οργάνωση εργαζομένων ή εργοδοτών ή σε οποιαδήποτε οργάνωση τα μέλη της οποίας ασκούν ένα συγκεκριμένο επάγγελμα, συμπεριλαμβανομένων των πλεονεκτημάτων που χορηγούνται από τέτοιες οργανώσεις.

[...]

4. Τα κράτη μέλη μπορούν να προβλέψουν ότι η παρούσα οδηγία δεν εφαρμόζεται στις ένοπλες δυνάμεις, στο βαθμό που αφορά τις διαφορές μεταχείρισης λόγω ειδικής ανάγκης ή ηλικίας.»

Το δανικό δίκαιο

- 6 Το άρθρο 1 του *lov om forbud mod forskelsbehandling på arbejdsmarkedet m.v.* (*forskelsbehandlingsloven*) [νόμος περί απαγορεύσεως των διακρίσεων στην αγορά εργασίας (νόμος κατά των διακρίσεων)], όπως τροποποιήθηκε με τον *lov nr. 253* (νόμο υπ' αριθ. 253), της 7ης Απριλίου 2004, και τον *lov nr. 1417* (νόμο υπ' αριθ. 1417), της 22ας Δεκεμβρίου 2004, για τη μεταφορά της οδηγίας 2000/78 στην εσωτερική έννομη τάξη (στο εξής: νόμος κατά των διακρίσεων), ορίζει στην παράγραφο 1 ότι ως «δυσμενής διάκριση» κατά την έννοια του νόμου αυτού νοείται κάθε πράξη η οποία εισάγει άμεση ή έμμεση διάκριση, μεταξύ άλλων λόγω ηλικίας.
- 7 Το άρθρο 2, παράγραφος 1, του νόμου κατά των διακρίσεων προβλέπει τα εξής:
- «Απαγορεύεται οποιαδήποτε διάκριση εκ μέρους του εργοδότη όσον αφορά την πρόσληψη, την απόλυση, τη μετάθεση ή την προαγωγή μισθωτών ή υποψηφίων για θέση εργασίας, καθώς και ως προς τον μισθό ή τους όρους εργασίας.»
- 8 Το άρθρο 3, παράγραφοι 3 και 4, του νόμου κατά των διακρίσεων ορίζει τα εξής:
- «3. Η απαγόρευση των διακρίσεων ισχύει επίσης για οποιονδήποτε καθορίζει κανόνες και αποφασίζει για την πρόσβαση στην αυτοαπασχόληση.
4. Η απαγόρευση των διακρίσεων ισχύει επίσης για οποιονδήποτε αποφασίζει σχετικά με τους όρους εντάξεως και συμμετοχής σε οργάνωση εργαζομένων ή εργοδοτών, συμπεριλαμβανομένων των πλεονεκτημάτων που παρέχονται από τέτοιου είδους οργανώσεις.»

Η διαφορά της κύριας δίκης και το προδικαστικό ερώτημα

- 9 Η Α, η οποία έχει γεννηθεί το 1948, προσελήφθη το 1978 ως μόνιμο συνδικαλιστικό στέλεχος σε τοπικό παράρτημα της οργανώσεως εργαζομένων HK. Το 1980 μετατέθηκε στην εθνική συνομοσπονδία. Το συνέδριο της ομοσπονδίας HK/Service, νυν HK/Privat, την εξέλεξε αντιπρόεδρο το 1992 και, εν συνεχεία, πρόεδρο το 1993. Ακολούθως, επανεκλεγόταν κάθε τέσσερα χρόνια και διετέλεσε πρόεδρος της ομοσπονδίας αυτής μέχρι τις 8 Νοεμβρίου 2011, οπότε είχε φθάσει σε ηλικία 63 ετών και είχε υπερβεί το όριο ηλικίας που προβλέπεται στο άρθρο 9 του καταστατικού της HK/Privat, με συνέπεια να μην έχει δικαίωμα να θέσει εκ νέου υποψηφιότητα στις εκλογές για την προεδρία που επρόκειτο να διεξαχθούν το ίδιο έτος. Συγκεκριμένα, το άρθρο αυτό προβλέπει ότι δικαίωμα εκλογής στη θέση του προέδρου έχουν μόνο τα μέλη τα οποία, κατά την ημέρα της εκλογής, δεν έχουν συμπληρώσει το 60ό έτος της ηλικίας τους, ή το 61ο έτος της ηλικίας τους για τα μέλη που έχουν επανεκλεγεί μετά το συνέδριο του έτους 2005.
- 10 Η Α υπέβαλε καταγγελία στο συμβούλιο ίσης μεταχειρίσεως, υποστηρίζοντας ότι είχε υποστεί διάκριση λόγω ηλικίας. Το συμβούλιο ίσης μεταχειρίσεως, με την από 22 Ιουνίου 2016 απόφασή του, έκρινε ότι η λόγω ηλικίας απαγόρευση στην Α να θέσει εκ νέου υποψηφιότητα για την προεδρία της HK/Privat στο συνέδριο του έτους 2011 αντέβαινε στον νόμο κατά των διακρίσεων και υποχρέωσε την HK να καταβάλει στην Α το ποσό των 25 000 δανικών κορωνών (DKK) (περίπου 3 400 ευρώ), πλέον τόκων, ως αποζημίωση.

- 11 Λόγω του ότι η HK δεν συμμορφώθηκε προς την απόφαση αυτή, το συμβούλιο ίσης μεταχειρίσεως, ενεργώντας για λογαριασμό της A, άσκησε εναντίον της αγωγή ενώπιον του Københavns Byret (πρωτοβάθμιου δικαστηρίου Κοπεγχάγης, Δανία). Επειδή με αυτήν εγείρονταν ζητήματα αρχής, η αγωγή παραπέμφθηκε για εκδίκαση ενώπιον του Østre Landsret (εφετείου της ανατολικής περιφέρειας, Δανία).
- 12 Το αιτούν δικαστήριο εκτιμά ότι η επίλυση της ενώπιόν του διαφοράς εξαρτάται από το ζήτημα αν η A, ως αιρετή πρόεδρος της HK/Privat και στέλεχός της με καθήκοντα πολιτικής φύσεως, υπάγεται στο πεδίο εφαρμογής της οδηγίας 2000/78, δεδομένου ότι, σε περίπτωση καταφατικής απάντησης, δεν αμφισβητείται ότι το άρθρο 9 του καταστατικού της εν λόγω ομοσπονδίας θεσπίζει άμεση διάκριση λόγω ηλικίας εις βάρος της A, η οποία αντιβαίνει στην οδηγία.
- 13 Το αιτούν δικαστήριο επισημαίνει ότι η A, ως αιρετή πρόεδρος ομοσπονδίας, δεν είχε την ιδιότητα του εργαζομένου κατά την έννοια του *lov om retsforholdet mellem arbejdsgivere og funktionærer* (*funktionærloven*) (νόμου περί εννόμων σχέσεων μεταξύ εργοδοτών και εργαζομένων), δεδομένου ότι δεν υπέκειτο στο διευθυντικό δικαίωμα ενός ιεραρχικά ανωτέρου, αλλά κατείχε πολιτική θέση που στηριζόταν στην εμπιστοσύνη, λογοδοτώντας ενώπιον του συνεδρίου της HK/Privat, το οποίο την είχε εκλέξει. Λόγω της κατοχής της θέσης αυτής υπείχε επίσης υποχρέωση εμπιστευτικότητας. Ωστόσο, τα καθήκοντά της ως προέδρου περιελάμβαναν ορισμένα στοιχεία που είναι χαρακτηριστικά μιας θέσεως εργασίας.
- 14 Συναφώς, το αιτούν δικαστήριο επισημαίνει ότι τα καθήκοντα της A ως προέδρου της HK/Privat συνίσταντο στην άσκηση της γενικής διεύθυνσεως της εν λόγω ομοσπονδίας, στον καθορισμό της πολιτικής της δράσεως στους επαγγελματικούς της κλάδους, στη σύναψη και ανανέωση συλλογικών συμβάσεων εργασίας και στην παρακολούθηση της τηρήσεως των συμβάσεων αυτών. Επιπλέον, στα καθήκοντά της περιλαμβανόταν η εφαρμογή των αποφάσεων του συνεδρίου και της διευθύνουσας επιτροπής της ομοσπονδίας, καθώς και της διευθύνουσας επιτροπής της HK/Danmark, της οποίας επίσης ήταν μέλος.
- 15 Όσον αφορά τους όρους απασχόλησης της A, το αιτούν δικαστήριο επισημαίνει ότι, σύμφωνα με την από 27 Οκτωβρίου 2009 «σύμβαση αιρετού συνδικαλιστικού στελέχους» που είχε υπογράψει, εργαζόταν στην HK/Privat υπό καθεστώς πλήρους απασχόλησης και δεν ασκούσε καμία άλλη δραστηριότητα. Λάμβανε μηνιαία αμοιβή, η οποία αντιστοιχεί σε ειδικό μισθολογικό κλιμάκιο του Δημοσίου. Επίσης, δεν υπαγόταν σε συλλογική σύμβαση, αλλά στο καταστατικό της HK. Επιπλέον, ως προς την A είχε εφαρμογή ο νόμος περί αδειών μετ' αποδοχών.
- 16 Το αιτούν δικαστήριο εκτιμά ότι το Δικαστήριο δεν έχει ορίσει επακριβώς τους όρους «απασχόληση», «αυτοαπασχόληση» και «εργασία» στο άρθρο 3, παράγραφος 1, στοιχείο α', της οδηγίας 2000/78 και δεν έχει αποφανθεί επί του ζητήματος αν τα αιρετά στελέχη μιας οργάνωσης εργαζομένων, τα οποία ασκούν καθήκοντα πολιτικής φύσεως, υπάγονται στο πεδίο εφαρμογής της εν λόγω οδηγίας.
- 17 Υπό τις συνθήκες αυτές, το Østre Landsret (εφετείο της ανατολικής περιφέρειας) αποφάσισε να αναστείλει την ενώπιόν του διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο το ακόλουθο προδικαστικό ερώτημα:

«Έχει το άρθρο 3, παράγραφος 1, στοιχείο α', της οδηγίας [2000/78] την έννοια ότι, υπό τα πραγματικά περιστατικά της διαφοράς της κύριας δίκης, το πρόσωπο που έχει τη ιδιότητα αιρετού προέδρου συνδικαλιστικής οργάνωσης εργαζομένων και ασκεί καθήκοντα πολιτικής φύσεως υπάγεται στο πεδίο εφαρμογής της [συγκεκριμένης] οδηγίας;»

Επί του προδικαστικού ερωτήματος

- 18 Υπενθυμίζεται ευθύς εξ αρχής ότι, μολονότι τυπικά το αιτούν δικαστήριο περιόρισε το ερώτημά του στην ερμηνεία ορισμένων διατάξεων του δικαίου της Ένωσης, το γεγονός αυτό δεν εμποδίζει το Δικαστήριο να του παράσχει όλα τα στοιχεία ερμηνείας του δικαίου της Ένωσης που μπορούν να του είναι χρήσιμα για την εκδίκαση της υπόθεσης της οποίας έχει επιληφθεί, ανεξαρτήτως του αν το αιτούν δικαστήριο έχει κάνει σχετική μνεία κατά τη διατύπωση του ερωτήματός του. Στο πλαίσιο αυτό, στο Δικαστήριο εναπόκειται να συναγάγει από το σύνολο των στοιχείων που του έχει παράσχει το αιτούν δικαστήριο, και ιδίως από το σκεπτικό της απόφασης περί παραπομπής, τα στοιχεία εκείνα του δικαίου της Ένωσης που χρήζουν ερμηνείας, λαμβανομένου υπόψη του αντικειμένου της διαφοράς της κύριας δίκης (απόφαση της 12ης Μαρτίου 2020, Caisse d'assurance retraite et de la santé au travail d'Alsace-Moselle, C-769/18, EU:C:2020:203, σκέψη 40 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).
- 19 Εν προκειμένω, το προδικαστικό ερώτημα αφορά το πεδίο εφαρμογής της οδηγίας 2000/78, όπως καθορίζεται στο άρθρο της 3, παράγραφος 1, στοιχείο α'. Εντούτοις, δεδομένου ότι η διαφορά της κύριας δίκης αφορά τις προϋποθέσεις εκλογιμότητας στη θέση προέδρου οργάνωσης εργαζομένων, δεν μπορεί να αποκλειστεί το ενδεχόμενο εφαρμογή στο πλαίσιο της κύριας δίκης να έχει και το άρθρο 3, παράγραφος 1, στοιχείο δ', της οδηγίας, το οποίο μεταξύ άλλων αφορά τη συμμετοχή σε οργάνωση εργαζομένων.
- 20 Κατά συνέπεια, πρέπει να γίνει δεκτό ότι, με το προδικαστικό ερώτημα, το αιτούν δικαστήριο ζητεί, κατ' ουσίαν, να διευκρινιστεί αν το άρθρο 3, παράγραφος 1, στοιχεία α' και δ', της οδηγίας 2000/78 έχει την έννοια ότι το όριο ηλικίας για την εκλογιμότητα στη θέση του προέδρου μιας οργάνωσης εργαζομένων το οποίο προβλέπεται στο καταστατικό της εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής της εν λόγω οδηγίας.

Επί του άρθρου 3, παράγραφος 1, στοιχείο α', της οδηγίας 2000/78

- 21 Κατά το άρθρο της 3, παράγραφος 1, στοιχείο α', η οδηγία 2000/78 έχει εφαρμογή, εντός των ορίων των εξουσιών που απονέμονται στην Ευρωπαϊκή Ένωση, σε όλα τα πρόσωπα στον δημόσιο και στον ιδιωτικό τομέα, συμπεριλαμβανομένων των δημόσιων φορέων, όσον αφορά τους όρους πρόσβασης στην απασχόληση, την αυτοαπασχόληση και την εργασία, συμπεριλαμβανομένων των κριτηρίων επιλογής και των όρων πρόσληψης, ανεξάρτητα από τον κλάδο δραστηριότητας και σε όλα τα επίπεδα της επαγγελματικής ιεραρχίας, συμπεριλαμβανομένων των προαγωγών.
- 22 Επίμαχος στη διαφορά της κύριας δίκης, όπως προκύπτει από τη σκέψη 9 της παρούσας αποφάσεως, είναι ένας όρος του καταστατικού της HK/Privat ο οποίος προβλέπει ότι εκλόγιμα για τη θέση του προέδρου της ομοσπονδίας αυτής είναι μόνο τα μέλη της τα οποία κατά την ημέρα της εκλογής δεν έχουν συμπληρώσει το 60ό ή, σε ορισμένες περιπτώσεις, το 61ο έτος της ηλικίας τους.
- 23 Δεν αμφισβητείται ότι ο καθορισμός τέτοιου ορίου ηλικίας αποτελεί «όρο πρόσβασης», κατά την έννοια του άρθρου 3, παράγραφος 1, στοιχείο α', της οδηγίας 2000/78, στη θέση του προέδρου. Ως προς το ζήτημα αυτό, το Δικαστήριο έχει κρίνει ότι εθνική κανονιστική ρύθμιση η οποία ορίζει ανώτατο όριο ηλικίας για την πρόσληψη σε ορισμένη θέση επηρεάζει τους όρους πρόσληψης των ενδιαφερομένων και πρέπει, κατά συνέπεια, να γίνει δεκτό ότι εισάγει κανόνες σχετικούς με την πρόσβαση στην απασχόληση κατά την έννοια της διάταξης αυτής (πρβλ. απόφαση της 15ης Νοεμβρίου 2016, Salaberria Sorondo, C-258/15, EU:C:2016:873, σκέψη 25 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

- 24 Αντιθέτως, η HK και η παρεμβαίνουσα στην κύρια δίκη Fagbevægelsens Hovedorganisation, συνομοσπονδία στην οποία μετέχουν 79 οργανώσεις εργαζομένων (στο εξής: FH), υποστηρίζουν ότι η θέση αυτή δεν εμπίπτει στις έννοιες της «απασχόλησης», της «αυτοαπασχόλησης» ή της «εργασίας» κατά το άρθρο 3, παράγραφος 1, στοιχείο α', της οδηγίας 2000/78. Ειδικότερα, προβάλλουν ότι, με την εξαίρεση της αυτοαπασχόλησης για την οποία δεν πρόκειται σε καμία περίπτωση όσον αφορά την επίμαχη θέση του προέδρου, το πεδίο εφαρμογής της διάταξης αυτής καταλαμβάνει μόνο τις θέσεις που κατέχουν «εργαζόμενοι», κατά την έννοια του άρθρου 45 ΣΛΕΕ, και ότι ο κάτοχος της θέσης του προέδρου δεν μπορεί να θεωρηθεί εργαζόμενος.
- 25 Ως προς το ζήτημα αυτό, διαπιστώνεται ότι η οδηγία 2000/78 δεν παραπέμπει στο δίκαιο των κρατών μελών για τον ορισμό της έννοιας «όρο[ι] πρόσβασης στην απασχόληση, την αυτοαπασχόληση και την εργασία». Πλην όμως, η ομοιόμορφη εφαρμογή του δικαίου της Ένωσης και η αρχή της ισότητας επιβάλλουν, σε περίπτωση που το γράμμα μιας διάταξης του δικαίου της Ένωσης δεν περιέχει καμία ρητή παραπομπή στο δίκαιο των κρατών μελών για τον προσδιορισμό της έννοιας και του πεδίου εφαρμογής της, η διάταξη αυτή να ερμηνεύεται κατά κανόνα με τρόπο αυτοτελή και ομοιόμορφο σε ολόκληρη την Ένωση (απόφαση της 23ης Απριλίου 2020, Associazione Avvocatura per i diritti LGBTI, C-507/18, EU:C:2020:289, σκέψη 31 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).
- 26 Επιπλέον, δεδομένου ότι η εν λόγω οδηγία δεν δίνει τον ορισμό της φράσης «όρο[ι] πρόσβασης στην απασχόληση, την αυτοαπασχόληση και την εργασία», η φράση αυτή πρέπει να ερμηνευθεί σύμφωνα με το σύνηθες νόημά της στην καθημερινή γλώσσα, λαμβανομένων υπόψη του πλαισίου εντός του οποίου χρησιμοποιείται και των σκοπών της ρύθμισης στην οποία εντάσσεται (απόφαση της 23ης Απριλίου 2020, Associazione Avvocatura per i diritti LGBTI, C-507/18, EU:C:2020:289, σκέψη 32 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).
- 27 Όπως επισήμανε ο γενικός εισαγγελέας στο σημείο 32 των προτάσεων του, από τον συνδυασμό των εννοιών της «απασχόλησης», της «αυτοαπασχόλησης» και της «εργασίας» προκύπτει ότι το άρθρο 3, παράγραφος 1, στοιχείο α', της οδηγίας 2000/78 καλύπτει τους όρους πρόσβασης σε κάθε είδους επαγγελματική δραστηριότητα, όποια και αν είναι η φύση και τα χαρακτηριστικά της. Οι εν λόγω έννοιες πρέπει να ερμηνεύονται ευρέως, όπως προκύπτει από τη σύγκριση των διαφόρων γλωσσικών αποδόσεων της διάταξης και τη χρήση γενικών εκφράσεων, όπως «erhvervsmæssig beskæftigelse», «ejercicio profesional», «Erwerbstätigkeit», «occupation» και «beroep», αντιστοίχως στη δανική, ισπανική, γερμανική, αγγλική και ολλανδική απόδοση, ειδικά για τον όρο «εργασία».
- 28 Συνεπώς, πέραν του ότι η ως άνω διάταξη αναφέρεται ρητώς στην αυτοαπασχόληση, από το σύνηθες νόημα των όρων «απασχόληση» και «εργασία» προκύπτει ότι ο νομοθέτης της Ένωσης δεν είχε τη βούληση να περιορίσει το πεδίο εφαρμογής της οδηγίας 2000/78 στις θέσεις που κατέχει «εργαζόμενος», κατά την έννοια του άρθρου 45 ΣΛΕΕ, ο οποίος, κατά πάγια νομολογία του Δικαστηρίου, είναι ένα πρόσωπο που παρέχει, κατά τη διάρκεια ορισμένου χρόνου, σε άλλον και υπό τις οδηγίες του, υπηρεσίες έναντι των οποίων λαμβάνει αμοιβή (πρβλ. απόφαση της 15ης Ιουλίου 2021, Ministrstvo za obrambo, C-742/19, EU:C:2021:597, σκέψη 49 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).
- 29 Εξάλλου, από άλλα στοιχεία του γράμματος του άρθρου 3, παράγραφος 1, στοιχείο α', της οδηγίας 2000/78 προκύπτει ότι το πεδίο εφαρμογής της δεν περιορίζεται μόνο στους όρους πρόσβασης σε θέσεις τις οποίες κατέχουν «εργαζόμενοι» κατά την έννοια του άρθρου 45 ΣΛΕΕ. Συνεπώς, κατά το γράμμα της πρώτης διάταξης, η οδηγία 2000/78 εφαρμόζεται «σε όλα τα

πρόσωπα, στο δημόσιο και στον ιδιωτικό τομέα, συμπεριλαμβανομένων των δημόσιων φορέων, [...] ανεξάρτητα από τον κλάδο δραστηριότητας και σε όλα τα επίπεδα της επαγγελματικής ιεραρχίας».

- 30 Η γραμματική ερμηνεία του άρθρου 3, παράγραφος 1, στοιχείο α', επιβεβαιώνεται από τους σκοπούς της οδηγίας 2000/78, από τους οποίους προκύπτει ότι η έννοια «όρο[ι] πρόσβασης στην απασχόληση [...] και την εργασία», που οριοθετεί το πεδίο εφαρμογής της οδηγίας, δεν πρέπει να ερμηνεύεται στενά (πρβλ. απόφαση της 23ης Απριλίου 2020, *Associazione Avvocatura per i diritti LGBTI*, C-507/18, EU:C:2020:289, σκέψη 39).
- 31 Πράγματι, βάσει του άρθρου 1 της οδηγίας 2000/78 και όπως συνάγεται τόσο από τον τίτλο και το προοίμιο όσο και από το περιεχόμενο και τον σκοπό της, αντικείμενο της οδηγίας αυτής είναι ο καθορισμός ενός γενικού πλαισίου για την καταπολέμηση, όσον αφορά την «απασχόληση και την εργασία», των διακρίσεων που βασίζονται, μεταξύ άλλων, στον γενετήσιο προσανατολισμό, προκειμένου να εφαρμοσθεί, εντός των κρατών μελών, η αρχή της ίσης μεταχείρισης, μέσω της παροχής αποτελεσματικής προστασίας σε όλους κατά των διακρίσεων οι οποίες βασίζονται, μεταξύ άλλων, στον λόγο αυτόν (απόφαση της 23ης Απριλίου 2020, *Associazione Avvocatura per i diritti LGBTI*, C-507/18, EU:C:2020:289, σκέψη 36 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).
- 32 Ειδικότερα, στην αιτιολογική σκέψη 9 της οδηγίας υπογραμμίζεται ότι η απασχόληση και η εργασία αποτελούν θεμελιώδη στοιχεία για τη διασφάλιση των ίσων ευκαιριών για όλους και συντελούν σε μεγάλο βαθμό στην πλήρη συμμετοχή των πολιτών στην οικονομική, πολιτιστική και κοινωνική ζωή καθώς και στην προσωπική ανέλιξη. Στο ίδιο πνεύμα, η αιτιολογική σκέψη 11 της οδηγίας αναφέρει ότι οι διακρίσεις μεταξύ άλλων λόγω ηλικίας μπορούν να υπονομεύσουν την επίτευξη των στόχων της Συνθήκης ΛΕΕ, ειδικότερα δε την επίτευξη υψηλού επιπέδου απασχόλησης και κοινωνικής προστασίας, την άνοδο του βιοτικού επιπέδου και της ποιότητας ζωής, την οικονομική και κοινωνική συνοχή και αλληλεγγύη και την ελεύθερη κυκλοφορία των προσώπων.
- 33 Υπενθυμίζεται επ' αυτού ότι η οδηγία 2000/78 εκδόθηκε βάσει του άρθρου 13 ΕΚ, που εν συνεχεία τροποποιήθηκε και πλέον αντιστοιχεί στο άρθρο 19, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ, το οποίο απονέμει στην Ένωση την αρμοδιότητα να λαμβάνει τα αναγκαία μέτρα για την καταπολέμηση κάθε διάκρισης στηριζόμενης, μεταξύ άλλων, στην ηλικία. Επομένως, η εν λόγω οδηγία εξειδικεύει, στον τομέα τον οποίο καλύπτει, τη γενική αρχή της απαγορεύσεως των διακρίσεων η οποία κατοχυρώνεται πλέον με το άρθρο 21 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (στο εξής: Χάρτης) (απόφαση της 23ης Απριλίου 2020, *Associazione Avvocatura per i diritti LGBTI*, C-507/18, EU:C:2020:289, σκέψη 35 και 38 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).
- 34 Ως εκ τούτου, όπως επισήμανε ο γενικός εισαγγελέας στο σημείο 37 των προτάσεών του, η οδηγία 2000/78 δεν είναι πράξη του παράγωγου δικαίου της Ένωσης όπως εκείνες που έχουν ιδίως ως βάση το άρθρο 153, παράγραφος 2, ΣΛΕΕ και αποσκοπούν στην προστασία μόνο των εργαζομένων ως του ασθενέστερου μέρους της σχέσεως εργασίας, αλλά έχει ως σκοπό την εξάλειψη, για λόγους κοινωνικού και δημοσίου συμφέροντος, όλων των οφειλόμενων σε δυσμενείς διακρίσεις εμποδίων που θίγουν τη δυνατότητα αποκτήσεως των μέσων διαβίωσης και την ικανότητα συμβολής στην κοινωνία μέσω της εργασίας, ανεξαρτήτως της νομικής μορφής υπό την οποία παρέχεται η εργασία αυτή.
- 35 Κατά συνέπεια, κατά το μέτρο που, όπως προκύπτει από την απόφαση περί παραπομπής και υπενθυμίζεται στη σκέψη 15 της παρούσας αποφάσεως, η θέση του προέδρου της ομοσπονδίας HK/Privat αποτελεί πραγματική και γνήσια επαγγελματική δραστηριότητα, ιδίως καθόσον

πρόκειται για δραστηριότητα πλήρους απασχόλησης που αμείβεται με μηνιαία αμοιβή, η επίλυση του ζητήματος αν οι όροι πρόσβασης στη θέση αυτή εμπίπτουν στην οδηγία 2000/78 δεν εξαρτάται από το αν ο κάτοχος της θέσης του προέδρου χαρακτηρίζεται ως εργαζόμενος κατά την έννοια της νομολογίας που εκτίθεται στη σκέψη 28 της παρούσας αποφάσεως.

- 36 Με τις παρατηρήσεις που υπέβαλαν στο Δικαστήριο, οι HK και η FH υποστηρίζουν, εξάλλου, ότι οι εν λόγω όροι πρόσβασης αποκλείονται από το πεδίο εφαρμογής της οδηγίας, διότι η θέση του προέδρου οργανώσεως εργαζομένων, όπως η ομοσπονδία HK/Privat, είναι πολιτικής φύσεως και ο κάτοχός της εκλέγεται από τα μέλη της οργανώσεως αυτής.
- 37 Εντούτοις, η ως άνω επιχειρηματολογία δεν μπορεί να γίνει δεκτή.
- 38 Πράγματι, αφενός, η οδηγία 2000/78 δεν αποκλείει από το πεδίο εφαρμογής της τους όρους πρόσβασης σε απασχόληση ή εργασία στην περίπτωση που ο κάτοχος της επίμαχης θέσης έχει εκλεγεί σε αυτήν. Ως προς το ζήτημα αυτό, το Δικαστήριο έχει κρίνει ότι ο τρόπος κάλυψης της θέσης δεν ασκεί καμία επιρροή όσον αφορά την εφαρμογή της οδηγίας (πρβλ. απόφαση της 25ης Απριλίου 2013, Asociația Accept, C-81/12, EU:C:2013:275, σκέψη 45).
- 39 Αφετέρου, δεν προκύπτει από την οδηγία 2000/78 ότι αποκλείονται από το πεδίο εφαρμογής της οι θέσεις πολιτικής φύσεως. Αντιθέτως, κατά το άρθρο της 3, παράγραφος 1, στοιχείο α', η οδηγία εφαρμόζεται στον δημόσιο και στον ιδιωτικό τομέα, «ανεξάρτητα από τον κλάδο δραστηριότητας». Επιπλέον, όταν η οδηγία επιτρέπει στα κράτη μέλη να μην εφαρμόσουν το θεσπιζόμενο με αυτήν καθεστώς σε ορισμένες επαγγελματικές δραστηριότητες, τις προσδιορίζει ρητώς. Ειδικότερα, το άρθρο 3, παράγραφος 4, ορίζει ότι είναι δυνατή η μη εφαρμογή της οδηγίας στις ένοπλες δυνάμεις, όσον αφορά τη διαφορετική μεταχείριση λόγω αναπηρίας ή ηλικίας.
- 40 Κατά τα λοιπά, όπως επισήμανε ο γενικός εισαγγελέας στο σημείο 48 των προτάσεών του, ο επιδιωκόμενος από την οδηγία 2000/78 σκοπός, όπως αυτός εκτίθεται στις σκέψεις 31 έως 34 της παρούσας αποφάσεως, δεν θα μπορούσε να επιτευχθεί εάν η προστασία από τις διακρίσεις στον τομέα της απασχόλησης και της εργασίας εξαρτάτο από τη φύση των ασκούμενων καθηκόντων στο πλαίσιο συγκεκριμένης θέσεως εργασίας.
- 41 Οι ανωτέρω εκτιμήσεις δεν κλονίζονται από το επιχείρημα που προέβαλε η FH κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση ότι η εφαρμογή του άρθρου 3, παράγραφος 1, στοιχείο α', της οδηγίας 2000/78 στην εκλογή στη θέση προέδρου οργανώσεως εργαζομένων είναι αντίθετη προς το άρθρο 3, παράγραφος 1, της Συμβάσεως αριθ. 87 της Διεθνούς Οργανώσεως Εργασίας (ΔΟΕ), της 9ης Ιουλίου 1948, περί συνδικαλιστικής ελευθερίας και προστασίας του συνδικαλιστικού δικαιώματος, το οποίο ορίζει ότι οι οργανώσεις εργαζομένων και εργοδοτών δικαιούνται, μεταξύ άλλων, να εκλέγουν ελεύθερα τους εκπροσώπους τους.
- 42 Το δικαίωμα των οργανώσεων εργαζομένων να εκλέγουν ελεύθερα τους εκπροσώπους τους αποτελεί εξάλλου έκφανση της ελευθερίας του συνεταιρίζεσθαι η οποία κατοχυρώνεται στο άρθρο 12 του Χάρτη και δεν θίγεται από την οδηγία 2000/78, όπως προκύπτει από την αιτιολογική της σκέψη 5.
- 43 Εντούτοις, όπως επισήμανε ο γενικός εισαγγελέας στο σημείο 59 των προτάσεών του, πρέπει να επιτευχθεί ο συμβιβασμός της ελευθερίας των συνδικαλιστικών οργανώσεων να εκλέγουν τους εκπροσώπους τους με την απαγόρευση των διακρίσεων στην απασχόληση και την εργασία που αποτελεί αντικείμενο της οδηγίας 2000/78, ως ειδικότερη έκφραση της γενικής αρχής της

απαγορεύσεως των διακρίσεων που κατοχυρώνεται στο άρθρο 21 του Χάρτη και προβλέπεται επίσης από τη Σύμβαση αριθ. 111 της ΔΟΕ, της 25ης Ιουνίου 1958, για τη διάκριση στην απασχόληση και το επάγγελμα, την οποία μνημονεύει η αιτιολογική σκέψη 4 της οδηγίας.

- 44 Πράγματι, όπως προκύπτει από το άρθρο 52, παράγραφος 1, του Χάρτη, η ελευθερία του συνεταιρίζεσθαι δεν είναι απόλυτο δικαίωμα, καθόσον η άσκησή της μπορεί να υπόκειται σε περιορισμούς, υπό την προϋπόθεση ότι οι περιορισμοί αυτοί προβλέπονται από τον νόμο, σέβονται το βασικό περιεχόμενο της ελευθερίας αυτής και συνάδουν με την αρχή της αναλογικότητας, ήτοι είναι αναγκαίοι και ανταποκρίνονται πραγματικά σε στόχους γενικού συμφέροντος που αναγνωρίζει η Ένωση ή στην ανάγκη προστασίας των δικαιωμάτων και ελευθεριών τρίτων.
- 45 Αυτό συμβαίνει εν προκειμένω. Ειδικότερα, οι περιορισμοί στην άσκηση της ελευθερίας του συνεταιρίζεσθαι οι οποίοι τυχόν απορρέουν από την οδηγία 2000/78 προβλέπονται όντως από τον νόμο, αφού πηγάζουν ευθέως από την οδηγία αυτή. Εξάλλου, οι περιορισμοί αυτοί σέβονται το βασικό περιεχόμενο της ελευθερίας του συνεταιρίζεσθαι, δεδομένου ότι εφαρμόζονται αποκλειστικώς και μόνον προς υλοποίηση των σκοπών της οδηγίας, ήτοι προς διασφάλιση της τήρησης της αρχής της ίσης μεταχείρισης στην απασχόληση και την εργασία και προς επίτευξη υψηλού επιπέδου απασχόλησης και κοινωνικής προστασίας. Ως εκ τούτου, δικαιολογούνται βάσει των σκοπών αυτών (βλ., κατ' αναλογία, απόφαση της 23ης Απριλίου 2020, Associazione Avvocatura per i diritti LGBTI, C-507/18, EU:C:2020:289, σκέψεις 50 και 51).
- 46 Οι ως άνω περιορισμοί είναι επίσης σύμφωνοι με την αρχή της αναλογικότητας, δεδομένου ότι οι απαγορευόμενοι λόγοι διακρίσεων απαριθμούνται στο άρθρο 1 της οδηγίας 2000/78, το πεδίο εφαρμογής της οποίας, τόσο το ουσιαστικό όσο και το υποκειμενικό, καθορίζεται από το άρθρο της 3, η δε παρέμβαση στην άσκηση της ελευθερίας του συνεταιρίζεσθαι δεν υπερβαίνει το αναγκαίο για την επίτευξη των σκοπών της οδηγίας μέτρο, δεδομένου ότι απαγορεύονται μόνον εκείνοι οι όροι του καταστατικού μιας οργάνωσης εργαζομένων οι οποίοι συνιστούν διάκριση στον τομέα της απασχόλησης ή της εργασίας (βλ., κατ' αναλογία, απόφαση της 23ης Απριλίου 2020, Associazione Avvocatura per i diritti LGBTI, C-507/18, EU:C:2020:289, σκέψη 52).
- 47 Επιπλέον, οι περιορισμοί στην άσκηση της ελευθερίας του συνεταιρίζεσθαι οι οποίοι απορρέουν από την οδηγία 2000/78 είναι αναγκαίοι για τη διασφάλιση των σχετικών με την απασχόληση και με την εργασία δικαιωμάτων των ατόμων τα οποία ανήκουν σε ομάδες ατόμων χαρακτηριζόμενες από κάποιον εκ των λόγων που απαριθμούνται στο άρθρο 1 της οδηγίας αυτής (βλ., κατ' αναλογία, απόφαση της 23ης Απριλίου 2020, Associazione Avvocatura per i diritti LGBTI, C-507/18, EU:C:2020:289, σκέψη 53).
- 48 Από τα ανωτέρω προκύπτει ότι οι «όροι πρόσβασης», κατά την έννοια του άρθρου 3, παράγραφος 1, στοιχείο α', της οδηγίας 2000/78, στη θέση του προέδρου οργάνωσης εργαζομένων εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής της οδηγίας αυτής.

Επί του άρθρου 3, παράγραφος 1, στοιχείο δ', της οδηγίας 2000/78

- 49 Όπως προβλέπει το άρθρο της 3, παράγραφος 1, στοιχείο δ', η οδηγία 2000/78 έχει εφαρμογή, μεταξύ άλλων, και όσον αφορά τη συμμετοχή σε οργάνωση εργαζομένων.

- 50 Όπως επισήμανε ο γενικός εισαγγελέας στο σημείο 52 των προτάσεών του, η υποβολή υποψηφιότητας για τη θέση του προέδρου οργανώσεως εργαζομένων αποτελεί, όπως και η άσκηση των καθηκόντων του προέδρου μετά την εκλογή, μορφή «συμμετοχής», κατά τη συνήθη έννοια του όρου, σε τέτοια οργάνωση.
- 51 Η ερμηνεία αυτή εξυπηρετεί τον σκοπό της οδηγίας 2000/78 ο οποίος συνίσταται στη θέσπιση γενικού πλαισίου για την καταπολέμηση των διακρίσεων μεταξύ άλλων λόγω ηλικίας στον τομέα της απασχόλησης και στην εργασία, με αποτέλεσμα οι έννοιες που χρησιμοποιούνται στο άρθρο της 3 για την οριοθέτηση του πεδίου εφαρμογής της να μην πρέπει να ερμηνεύονται στενά.
- 52 Επιπλέον, υπενθυμίζεται ότι, στο πλαίσιο της ελεύθερης κυκλοφορίας των εργαζομένων την οποία κατοχυρώνει το άρθρο 45 ΣΛΕΕ, ο νομοθέτης της Ένωσης έκρινε ότι η θεμελιώδης αυτή ελευθερία περιλαμβάνει το δικαίωμα των εργαζομένων να εκλέγονται ως εκπρόσωποι των συνδικαλιστικών οργανώσεων στο κράτος απασχόλησής τους. Ειδικότερα, όπως επισήμανε ο γενικός εισαγγελέας στο σημείο 53 των προτάσεών του, το πεδίο εφαρμογής της οδηγίας 2000/78, όπως ορίζεται στο άρθρο της 3, παράγραφος 1, στοιχείο δ', ακολουθεί τον κανονισμό (ΕΟΚ) 1612/68 του Συμβουλίου, της 15ης Οκτωβρίου 1968, περί της ελεύθερης κυκλοφορίας των εργαζομένων στο εσωτερικό της Κοινότητας (ΕΕ ειδ. έκδ. 05/001, σ. 33), ο οποίος προέβλεπε, στο άρθρο 8, παράγραφος 1, ότι ο εργαζόμενος απολαύει του δικαιώματος εκλογιμότητας στα όργανα εκπροσωπήσεως των εργαζομένων στην επιχείρηση, ενώ το άρθρο 8, πρώτο εδάφιο, του κανονισμού (ΕΕ) 492/2011 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 5ης Απριλίου 2011, που αφορά την ελεύθερη κυκλοφορία των εργαζομένων στο εσωτερικό της Ένωσης (ΕΕ 2011, L 141, σ. 1), ο οποίος αντικατέστησε τον κανονισμό 1612/68, προβλέπει ότι το δικαίωμα ίσης μεταχειρίσεως του εργαζομένου ως προς τη συμμετοχή του σε συνδικαλιστικές οργανώσεις και την άσκηση των συνδικαλιστικών του δικαιωμάτων περιλαμβάνει και την κατάληψη διοικητικών ή διευθυντικών θέσεων συνδικαλιστικής οργάνωσης.
- 53 Υπό τις περιστάσεις αυτές, πρέπει να γίνει δεκτό ότι η άσκηση της δραστηριότητας προέδρου οργανώσεως εργαζομένων, όπως η επίμαχη στην κύρια δίκη, εμπίπτει επίσης και στο άρθρο 3, παράγραφος 1, στοιχείο δ', της οδηγίας 2000/78.
- 54 Κατόπιν των προεκτεθέντων, στο υποβληθέν προδικαστικό ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι το άρθρο 3, παράγραφος 1, στοιχεία α' και δ', της οδηγίας 2000/78 έχει την έννοια ότι το όριο ηλικίας για την εκλογιμότητα στη θέση του προέδρου μιας οργανώσεως εργαζομένων το οποίο προβλέπεται στο καταστατικό της εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής της εν λόγω οδηγίας.

Επί των δικαστικών εξόδων

- 55 Δεδομένου ότι η παρούσα διαδικασία έχει ως προς τους διαδίκους της κύριας δίκης τον χαρακτήρα παρεμπίπτοντος που ανέκυψε ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου, σ' αυτό εναπόκειται να αποφανθεί επί των δικαστικών εξόδων. Τα έξοδα στα οποία υποβλήθηκαν όσοι υπέβαλαν παρατηρήσεις στο Δικαστήριο, πλην των ως άνω διαδίκων, δεν αποδίδονται.

Για τους λόγους αυτούς, το Δικαστήριο (δεύτερο τμήμα) αποφαινεται:

Το άρθρο 3, παράγραφος 1, στοιχεία α' και δ', της οδηγίας 2000/78/ΕΚ του Συμβουλίου, της 27ης Νοεμβρίου 2000, για τη διαμόρφωση γενικού πλαισίου για την ίση μεταχείριση στην απασχόληση και την εργασία, έχει την έννοια ότι το όριο ηλικίας για την εκλογιμότητα στη

θέση του προέδρου μιας οργανώσεως εργαζομένων το οποίο προβλέπεται στο καταστατικό της εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής της εν λόγω οδηγίας.

(υπογραφές)